

חליפין בעכו"ם

1. תוספות מסכת קידושין דף ג עמוד א

ואשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה - . . . וא"ת היכי ס"ד דנילף משדה עפרון שתקנה אשה בחליפין והא שדה עפרון גופא לא מיקני בחליפין דלא מצינו חליפין לעובד כוכבים דהא אמרינן בבכורות (דף יג.) מדישראל בחדא עובד כוכבים נמי בחדא וי"ל דהיינו לבר מחליפין דומיא דישאל בחדא וה"ק מדישראל בחדא קנין חדש בר מחליפין שהם בשניהם. . . .

2. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף מז עמוד ב

כיצד? משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות - אינו יכול לחזור בו וכו'. אמר רבי יוחנן: דבר תורה מעות קונות, ומפני מה אמרו משיכה קונה - גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיף בעלייה. - סוף סוף, מאן דשדא דליקה בעי שלומי! - אלא, גזירה שמא תפול דליקה באונס. אי מוקמת להו ברשותיה מסר נפשיה, טרח ומציל, ואי לא - לא מסר נפשיה טרח ומציל. ריש לקיש אמר: משיכה מפורשת מן התורה. מאי טעמא דריש לקיש - אמר קרא: וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך - דבר הנקנה מיד ליד.

3. תלמוד בבלי מסכת בכורות דף יג עמוד א – עמוד ב

אמר ר' יצחק בר נחמני אמר ריש לקיש משום ר' אושעיא: ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בבהמתו בדיניהם, אף על פי שלא משך - קנה וחייבת בבכורה; ועובד כוכבים שנתן מעות לישראל בבהמתו בדיניהם, אף על פי שלא משך - קנה, ופטור מן הבכורה. אמר מר: ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בדיניהם, אף על פי שלא משך - קנה וחייבת בבכורה מאי בדיניהם? אי נימא בדיניהם דגופיה, דאתי בקל וחומר, אם גופיה קני ליה ישראל בכסף, דכתיב: לרשת אחוזה - הקישו הכתוב לאחוזה, מה אחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה, אף עבד כנעני נקנה בכסף, ממונו לא כל שכן הוא! אם כן, אפי' בשטר ובחזקה נמי! ועוד, ישראל מישראל יוכיחו, דגופיה - קני ליה בכסף, ממונו - במשיכה! אלא אמר אביי: בדיניהם - שפסקה להם תורה, או קנה מיד עמיתך, מיד עמיתך הוא דבמשיכה, הא מיד עובד כוכבים בכסף; ואימא: מיד עובד כוכבים כלל כלל לא! אמרי: לא ס"ד, ק"ו הוא, אם גופו קונה, ממונו לא כ"ש? ואימא: מיד עובד כוכבים עד דאיכא תרתיה! אמרי: ולא ק"ו הוא? גופו - באחת, ממונו בשתיים? ואימא: או בהא או בהא! דומיא דעמיתך, מה עמיתך - בחדא, אף עובד כוכבים נמי - בחדא. אמר מר: ועובד כוכבים שנתן מעות לישראל בבהמתו בדיניהם, אף על פי שלא משך - קנה ופטור מן הבכורה, מאי בדיניהם? אימא בדיניהם דגופיה, משום דאתי בק"ו, אם גופו ישראל קני ליה בכסף, דכתיב: מכסף מקנתו, ממונו לא כ"ש? ישראל מישראל יוכיחו, דגופו - קני בכסף, ממונו - במשיכה! אלא אמר אביי: בדיניהם שפסקה להם תורה, וכי תמכרו ממכר לעמיתך, לעמיתך - במשיכה, הא לעובד כוכבים - בכסף; ואימא: לעובד כוכבים כלל כלל לא! אמרי: לאו ק"ו הוא? אם גופו קנה, ממונו לא כ"ש? אימא: לעובד כוכבים עד דאיכא תרתיה! לאו ק"ו הוא: גופו - באחד, ממונו בשתיים? ואימא: או בהא או בהא? דומיא דעמיתך, מה עמיתך - באחת, אף עובד כוכבים נמי - באחת. אמרי: ולא מימר דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה, הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות משיכה לא, אהני לעמיתך, לעמיתך - בכסף, לעובד כוכבים במשיכה; אלא אי סבר לה כר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה, לעמיתך - במשיכה, ולעובד כוכבים - במשיכה, לעמיתך למה לי? אמרי: לעמיתך אתה מחזיר אונאה, ואי אתה מחזיר אונאה לכנעני.

4. תוספות מסכת בכורות דף יג עמוד א

מיד עמיתך במשיכה הא מיד עובד כוכבים בכסף - . . . וא"ת מנלן שהן חשובין קנין כלל דמוקמינן מסברא קניינן דקרא בהני י"ל דאשכחן כסף שקונה במקום אחר בקרקע ובהקדש ומשיכה במציאה והפקר.

5. תוספות מסכת עבודה זרה דף עא עמוד א

רב אשי אמר משיכה בעובד כוכבים אינה קונה - לא לדיחויא בעלמא קאמר רב אשי הכי אלא לפי האמת כדמוכח במסכת בכורות פרק ב' (שם): דקאמר רב אשי מדרישא משיכה אינה קונה סיפא נמי משיכה אינה קונה אלמא הכי ס"ל לרב אשי הלכך ל"ג במילתא דרב אשי לעולם אימא לך פר"ת דאע"ג דרב אשי בתרא הוה לית הלכתא כוותיה בהאי אלא קי"ל כאמימר דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה דס"ל כר' יוחנן כדפרישית והלכה כרבי יוחנן לגבי רשב"ל ופולגתא היא דר' יוחנן פרק הזהב (ב"מ מז:): ר' יוחנן סבר מעות קונות דבר תורה וא"כ לדידיה דרשינן לעמיתך בכסף ולעובד כוכבים במשיכה ורשב"ל סבר משיכה מפורשת מן התורה בישראל וא"כ דרשינן לעמיתך במשיכה ולעובד כוכבים בכסף והכי מוכח בבכורות והלכך משיכה בעובד כוכבים קונה כר' יוחנן ואף על גב דרבא קאמר התם פ' הזהב קרא ומתניתין מסייע לרשב"ל לא משום דס"ל לרבא כרשב"ל אבל מ"מ לא קשיא לר' יוחנן דרבי יוחנן דחי להו שפיר כדפי' התם ותדע דהכי הוה כדפי' דלא משום דרבא סבר כרשב"ל קאמר הכי שהרי רבא גופיה פסיק פרק החולץ (יבמות לו. ושם) כרשב"ל לגבי ר' יוחנן בתלת וחשיב להו התם אבל בעלמא בכל המקומות הלכה כר' יוחנן ואם היה סובר רבא כרשב"ל בההיא דמשיכה מפורשת מן התורה א"כ ה"ל למיחשביה התם וליכא למימר דלא חש למיחשביה משום דמתניתין מסייע ליה לרשב"ל דהא בהני תלת דקחשיב התם איכא דתניא כוותיה דרשב"ל ואפ"ה קחשיב לה התם אלא ודאי סבר כר' יוחנן בההיא דמעות קונות בישראל א"כ לעובד כוכבים במשיכה כדפי' א"כ המקנה בהמה לעובד כוכבים כדי לפוטרה מן הבכורה צריך שימשכנה העובד כוכבים ובכך סגי בלא כסף מיהו רש"י פ' דמשיכה אינה קונה בעובד כוכבים אלא כסף דאין הלכה כר' יוחנן אלא כרשב"ל משום דרבא ס"ל כוותיה פ' הזהב מדקאמר קרא ומתניתין מסייע ליה לרשב"ל וכי תימא א"כ אמאי לא חשיב לה בהחולץ בהדי הנהו תלת צ"ל משום דההיא דהזהב משיכה קונה קא"ל רשב"ל פ' שני בשמיה דר' אושעיא ובפ' החולץ אינו זוכר אלא הנהו דקאמר רשב"ל משמיה דנפשיה דה"נ לא קא חשיב מילתא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף דפ' השוחט (חולין דף כט:): משום דמשמיה דלוי סבא אמרה רבי שמעון בן לקיש והרוצה לחוש לדברי רש"י ור"ת המקנה בהמה לעובד כוכבים לפוטרה מן הבכורה צריך שיתן העובד כוכבים כסף וגם משיכת העובד כוכבים בסימטא או לרשותו של עובד כוכבים שהוא שלו ואם אין לו רשות לעובד כוכבים מקנה לו הישראל חדר בביתו והעובד כוכבים ינעול ויפתח דבהכי קני ליה לרשות כדאמר בגיטין פ' הזורק (דף עז:): ותיחוד ותפתח ואח"כ ימשוך העובד כוכבים בהמה לאותו חדר ובבכורות פ"ק (דף ג.) פליגי אמוראי מה צריך שיקנה העובד כוכבים מן הבהמה איכא מ"ד שצריך שיקנה דבר שעושה אותה טרפה ואיכא מ"ד אפ"ל אזנו ונראה להחמיר ולהקנות לעובד כוכבים דבר שעושה אותה טרפה כגון הריאה והראש מן הבהמה או מן העובר כשהיא מעוברת אמנם א"צ שיתן העובד כוכבים מעות שוה הראש והריאה אלא סגי שיקנם בפרוטה ואף על פי ששוה יותר כפלים אפ"ה אין לחוש משום ביטול מקח שאנן סהדי שהישראל גמר ואקני לעובד כוכבים כדי להפטר מן הבהמה.

6. רמב"ם הלכות מכירה פרק ג

הלכה א

אחד הבהמה ואחד שאר המטלטלין נקנין במעות א דין תורה, ומשנתן את המעות קנה ואין אחד מהן יכול לחזור בו, אבל חכמים תקנו שלא יקנו המטלטלין אלא בהגבהה או במשיכת ב דבר שאין דרכו להגביה.

7. רמב"ם הלכות מכירה פרק ד

הלכה ה

טעון של פירות שהיה מונח ברשות הרבים, ומשכו לוקח לרשותו או לסימטא אחר שפסק הדמים קנה אף על פי שעדיין לא מדד, וכן אם מדדן הלוקח ברה"ר קנה ראשון ראשון בהגבהה.

8. רמב"ם הלכות מכירה פרק יג

הלכה א

המחליף כלים בכלים או בהמה בבהמה אפילו מחט בשרין או טלה בסוס אין לו הונייה, שזה רוצה במחט יותר מן השרין, אבל המחליף פירות בפירות בין ששמו אותם קודם המכירה בין ששמו אותם אחר מכירה יש להן הונייה. +/השגת הראב"ד/ המחליף כלים בכלים וכו'. א"א דבר זה לא ידעתי מאין לו ואולי טעה בירושלמי דפרק הזהב תמן תנינן כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה כו' אמר ר"י לא שנו אלא שור בפרה וכו' הא צבור בצבור לא קנה ונראה לו כמו שחילקו בין חמור לפרה לצבור פירות בצבור פירות לענין קנייה כך חילקו לענין אונאה, ואין זה מחוור דלענין קנייה אילו בתורת חליפין נתן לא קנה דסבירא לן פירות לא עבדי חליפין ואם לא קנה אונאה היכן היא ואם בתורת מכר ומקפיד על דמיהן אפי' סוס בפרה קנו ומחזירין אונאה דהא מכור לי קאמר, עכ"ל. +

9. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ז עמוד ב – דף ח עמוד א

ההוא גברא דאקדיש בשיראי, רבה אמר: לא צריכי שומא, רב יוסף אמר: צריכי שומא. אי דאמר לה בכל דהו - כולי עלמא לא פליגי דלא צריכי שומא, אי דאמר לה חמשין ולא שווי חמשין - הא לא שווי, כי פליגי - דאמר חמשין ושווי חמשין, רבה אמר: לא צריכי שומא, דהא שווי חמשין; רב יוסף אמר: צריכי שומא, כיון דאיתתא לא בקיאה בשומא לא סמכה דעתה. איכא דאמרי: בכל דהו נמי פליגי, רב יוסף אמר: שווי חמשין הרי הוא ככסף, מה כסף דקיין, אף שווי חמשין נמי דקיין. אמר רב יוסף: מנא אמינא לה? דתניא: מכסף מקנתו - בכסף הוא נקנה, ואינו נקנה בתבואה וכלים. האי תבואה וכלים היכי דמי? אילימא דלא מקנו בהו כלל, ישיב גאולתו אמר רחמנא, לרבות שווי חמשין! ואי דלית בהו שווי פרוטה, מאי איריא תבואה וכלים? אפי' כסף נמי! אלא לאו דאית בהו שווי פרוטה, וכיון דלא קייצי - לא. ואידך? ה"ק: בתורת כסף הוא נקנה, ואין נקנה בתורת תבואה וכלים, ומאי נינהו? חליפין.

10. תוספות מסכת קידושין דף ג עמוד א

ואשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה - וכן משמע לקמן (דף ח.). גבי נמכר לעובד כוכבים מכסף מקנתו בכסף נקנה ואין נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי ניהו חליפין ש"מ דשאר דברים נקנין בחליפין לעובד כוכבים וכן היה רגיל ר"ת לשלוח הרשאה ביד עובד כוכבים והיה מקנה בחליפין ומיהו בזה צריך ליזהר שלא לכתוב וקנינא מיניה דאין שליחות וזכיה לעובד כוכבים כדאמרינן בפרק [חמישי] דבבא מציעא (דף עא:): אלא וקנה העובד כוכבים כתבין.

11. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ז עמוד א

הילך מנה והתקדשי לפלוני - מקודשת מדין עבד כנעני, עבד כנעני לאו אף ע"ג דלא קא חסר ולא מידי קא נפשיה, האי גברא נמי, אף על גב דלא קא חסר ולא מידי קא נפשיה לה להאי איתתא.

12. קצות החושן סימן קכג

(ה) שיזהר מלכתוב. ז"ל הט"ז, לפירוש הסמ"ע (סקכ"א) דבסודר תליא מלתא של מי יהיה היה להפוסקים להזכיר ענין הסודר ולא הכתיבה, וכי תימא דהא בהא תליא דאם הסודר של העדים דוקא כתבין וקנינא, הא ליתיה, דהא בימי התלמוד היה הקונה נותן הסודר ואפילו הכי היו כותבין בלשון וקנינא כדאיתא פרק יש נוחלין (ב"ב קלו, א), אלא נלענ"ד דיכולים העדים לתת סודר שלהם לגוי להקנות לו רק שלא יכתוב בלשון השטר וקנינא מיניה דהלשון מורה על שליחות שקנו בשבילו דאין שליחות לגוי אלא שיכתבו וקנה הגוי דהיינו ע"י הסודר של העדים שעל ידו קונה חוב פלוני עכ"ל. והגאון חכם צבי כתב עליו ז"ל, אמר המגיה דברי הרב שגבו ממני עכ"ל. אמנם דע דלכאורה יראה דסודר שנותנין העדים אינו אלא בתורת שליחות, אבל כתבנו בסימן קצ"ה סק"ט דעל כרחך אינו משום שליחות מדכתב בשו"ע שם (סעיף י"א) אין קונין בשבת ואם קנו אעפ"י שעשו עבירה קנו, ואף על גב דכבר היה מנהג בזמניהם שהעדים נותנין סודר שלהם וכמ"ש בטור (שם סעיף ו' ז') בשם הרא"ש (קידושין פ"א סי' ל"ה)

וא"כ אין שליח לדבר עבירה ואפילו במידי דרבנן, ולכן העליתי שמה דאין צריך שליחות אלא כיון שנותנין סודר שלהם קנה מדין עבד כנעני וכדאמרין פ"ק דקידושין דף (ח') [ז'] (ע"א, ע"ש רש"י ד"ה וכן לענין ממונא) הילך מנה ויהיה שדך מכור לפלוני דקנה אותו פלוני מדין עבד כנעני ובעבד כנעני אמרינן פ"ק דקידושין (כג, א) דאפילו בעל כרחו של העבד הוא משום דקבלת רבו גרמה, ואף על גב דקנין אינו בעל כרחו מכל מקום כל שהוא רוצה אינו צריך שליחות וקנה ממילא על ידי סודר של העדים וע"ש באורך, וא"כ הכא נמי מהני אפילו בעכו"ם כיון דאינו צריך שליחות וממילא קנה על ידי סודר של אחרים וקבלת מקנה גורם, ולזה העיקר שלא לכתוב בלשון המורה שליחות אלא שיכתבו וקנה הגוי והוא קונה ע"י סודר של העדים וזה ברור.

וכן משמע מדברי תוס' ישנים פ"ק דקידושין (ג, א ד"ה ואשה, הובא במהרש"א) וז"ל, שלא לכתוב וקנינא מיניה דקנינא מיניה משמע שהעדים שלוחים לקבל הקנין ואין שליחות כו'. ומשמע דאין הקפידא רק על כתיבה שלא לכתוב בלשון שליחות ודו"ק: